

Nieuw systeem voor zelfcertificatie is makkelijk, maar leeft nog niet bij afnemer

Select Plant moet kwaliteit en raszuiverheid garanderen

Sinds 12 juni is het nieuwe kwaliteit-plus-systeem Select Plant Laan- & Sierbomen van Naktuinbouw gestart. Doel van het kwaliteitssysteem is om raszuiverheid, identiteit en herkomst van zowel vegetatieve als generatieve laan- en sierbomen te garanderen. Dit vernieuwde kwaliteitssysteem vervangt het oude NAKB-Certificeringsreglement Laan- & Sierbomen uit de jaren negentig.

Auteur: Dick van Doorn

Select Plant, zoals veel kwekers dit nieuwe kwaliteit-plus-systeem afkorten, moet in de boomteeltsector zorgen voor raszuivere cultivars en zaailingen en bomen op eigen wortel met een duidelijke herkomst en identiteit. 'Eigenlijk hebben we met Select Plant het oude NAKB-reglement, ook wel Certificeringsreglement Laan- & Sierbomen genoemd, gemoderniseerd', zegt keurmeester Ad Sonnemans van Naktuinbouw. 'Verder is het nieuwe kwaliteitssysteem veel toegankelijker gemaakt.' Met ingang van 12 juni is het oude reglement komen te vervallen. 'Hierin stonden nog zaken als de hoogte van de takken, de dikte van de stam en de kluitmaat. Dat is nu niet meer zo van belang; het is meer iets tussen de kweker en de afnemer dan een kwaliteitsaspect', aldus Sonnemans. Op raszuiverheid en -echtheid en herkomst wordt binnen het nieuwe kwaliteitssysteem echter des te meer gecontroleerd. 'Er moet achter iedere boom een goedgekeurde bron zitten. Is dit niet het geval, dan kan de boom niet mee in dit nieuwe kwaliteit-plus-systeem.'

Nauwkeurige controle

Bij Select Plant is er bij de bepaling van de kwaliteit een duidelijk onderscheid gecreëerd tussen vegetatieve en generatieve kwekers. Vegetatieve kwekers enten, oculeren of kweken op eigen wortel; generatieve kwekers werken met zaailingen. En alles moet nu tot op de boom toe kloppen. In het zogeheten kwekerijboek (kan zowel digitaal als geschreven zijn) komt alles omtrent de raszuiverheid en herkomst zo duidelijk mogelijk te staan. Sonnemans: 'En dat gaan we ook heel nauwkeurig controleren: de afkomst van de onderstam, de ent of een boom op eigen wortel. Deze Select Plant-bedrijven zullen dan ook een zwaardere kwaliteitsaudit krijgen dan bedrijven die niet aan dit kwaliteitssysteem meedoen.' Een voordeel van het nieuwe kwaliteit-plus-systeem is dat iedere kweker zelf ook bedrijfskeurmeesters mag aanwijzen die de bomen die onder Select Plant vallen mogen gaan keuren. In aansluiting hierop vindt één keer per jaar een uitgebreide controle plaats van de bomen die vol-

gens het kwekerijboek onder Select Plant vallen. 'Dit wordt dan niet door de bedrijfskeurmeester gedaan, maar door iemand van Naktuinbouw', aldus Sonnemans. Overigens vallen niet meteen alle cultivars onder Select Plant. Er is een uitzonderingslijst (zie www.naktuinbouw.nl) met soorten waarvan de soortechtheid heel moeilijk te bepalen valt. Deze soorten kunnen (nog) niet opgenomen worden in het nieuwe kwaliteitssysteem.

Deelnemersoverleg

Een ander groot verschil met het oude reglement is dat Select Plant geen star kwaliteitscontrolesysteem is. Sonnemans: 'Er kunnen in de toekomst zaken veranderen, eventueel aangescherpt worden. Vandaar dat we jaarlijks een deelnemersoverleg organiseren, waarbij we zowel het reglement van Select Plant als de uitzonderingslijst doornemen. Op verzoek van de kwekers kan zowel het reglement als de uitzonderingslijst aangepast worden aan de actuele stand van zaken.'

De keurmeester merkt dat de spilkwekers die meedoen aan Select Plant nu inderdaad meer uitgangsmateriaal aankopen via Vermeerderingstuinen Nederland. Of Select Plant voor deze kwekers kostenverhogend is, kan hij moeilijk bepalen. 'Wel kan ik als tip meegeven dat spilkwekers moederplanten die zuiver zijn door ons kunnen laten keuren tot geselecteerde opstand. Zodoende kunnen ze op termijn wellicht kosten besparen.' Deze zomer al beginnen de eerste controles voor Select Plant. 'Tijdens de eerste leveringen zullen de kwekers moeten kunnen aantonen welke bomen onder Select Plant vallen. Ze moeten de bomen dus gaan waarmerken, ongeveer vergelijkbaar met het verplicht waarmerken wat wij in de jaren negentig nog deden. Een sleufetiket kan uiteraard ook.' Een van de deelnemers heeft volgens de keurmeester al een eigen systeem ontwikkeld, waarbij etiketten worden geprint die makkelijk aan de boom te bevestigen zijn. 'Het is niet verplicht, maar wel handig als een kweker met bedrijfswaarmerken per stuk of partij werkt, waardoor we makkelijker herkennen welke bomen of partijen onder Select Plant vallen. Het kan in ieder geval niet zo zijn dat wij deze herfst door een kuilhoek lopen en dat de kweker niet weet welke bomen onder Select Plant vallen.' Kwekers die willen deelnemen aan het kwaliteitssysteem, kunnen zich overigens alleen opgeven voor aanvang van het keuringseizoen bij de opgave van de veldkeuring, eventueel digitaal via mijnNaktuinbouw. Certificering achteraf is niet mogelijk, omdat een keurmeester dan niet meer kan controleren of het werkelijk om een bepaalde soort of cultivar gaat.

Voorlopig meer kosten

Spilkweker Patrick Heijms van Boomkwekerij P. Heijms uit Oirschot heeft in verband met de introductie van Select Plant de afgelopen tijd meer uitgangsmateriaal bij Vermeerderingstuinen Nederland vandaan gehaald. 'Dat moest ik wel doen, omdat het anders niet aan de nieuwe keuringseisen voldoet. Het moet namelijk soortecht geleverd zijn.' Heijms heeft al een eigen voorraad rasechte soorten opgebouwd, die hij de afgelopen jaren voornamelijk bij Vermeerderingstuinen Nederland vandaan heeft gehaald. 'De soorten die onder Select Plant vallen, moeten echter nog gekeurd worden. In dat kader ben ik nu eigen aanwas aan het selecteren, zodat ik na de keuring hiervan zelf kan vermeerderen.' In de jaren voordat het knippen van eigen uitgangsmateriaal werd vrijgegeven, betrof Heijms zo'n 99 procent van zijn uitgangsmateriaal van Vermeerderingstuinen Nederland. Slechts sporadisch haalde hij wel eens een bijzondere soort bij een collega-kweker. 'De keurmeester van Naktuinbouw zegt dat de meeste soorten die ik heb raszuiver genoeg zijn om door de keuring te komen. Het grootste deel van de soorten die ik kweek valt binnen het Select Plant-gebeuren.' Over twee weken gaat Heijms oculeren. Voor de onderstammen die onder Select Plant zullen vallen, heeft hij inmiddels uitgangsmateriaal besteld bij Vermeerderingstuinen Nederland. 'Anders had ik dat uit eigen kweek genomen, maar dat mag nu niet.' Heijms is benieuwd of er nog verschil zit tussen het uitgangsmateriaal van Vermeerderingstuinen Nederland en zijn eigen materiaal. 'Ik heb voorlopig dus wel meer kosten

aan dit kwaliteit-plus-systeem. Zowel voor de aanschaf van al het gecertificeerde uitgangsmateriaal, als extra keuringskosten. De hele kwekerij moet nu namelijk op raszuiverheid gecontroleerd worden.' Het hangt van de marktsituatie af of hij deze kosten gaat doorberekenen aan zijn afnemers. 'Eigenlijk zie ik het als een meerwaarde van ons product.'

Om het zo makkelijk mogelijk te maken, selecteert de spilkweker de soorten aan de hand van de computerlijsten en zet hij het gedeelte dat onder Select Plant valt apart. 'Als de keurmeester hier dan in de herfst komt controleren en hij keurt de geselecteerde opstanden goed, dan kan ik weer van mijn eigen materiaal knippen.' Al heeft de spilkweker wat meerkosten aan het kwaliteitssysteem, hij denkt dat het wel nodig is. 'Voor het binnenland, maar zeker ook voor andere landen binnen en buiten de Europese Unie. Als we onze export op peil willen houden, moeten we als Nederland de raszuiverheid en de herkomst van onze bomen kunnen garanderen.'

Verbetering

Van den Berk Boomkwekerijen uit Sint-Oedenrode neemt ook deel aan Select Plant. Volgens Björn Kohlmann, hoofd logistiek, een heel logische vervolgstap op het oude Certificeringsreglement Laan- & Sierbomen waar Van den Berk altijd al aan meedeed. 'Wij doen ook mee aan Select Plant, omdat de maatregelen makkelijk toepasbaar zijn op ons bedrijf. Wij zien het als een logische verbetering van het oude Certificeringsreglement.' In het oude reglement ging het volgens Kohlmann echter vooral om

Bjorn Kohlmann

Joost van den Oever

Patrick Heijms

de kwaliteit en te weinig om de controle op soortechtheid. 'Nu letten ze daar juist veel meer op, en ook op belangrijke zaken als uitgestelde onverenigbaarheid.' Kohlmann vindt het prima dat bomen in het nieuwe systeem niet meer gewaarmerkt hoeven te worden. 'Ze hoeven niet per boom een bedrijfswaarmerk te hebben, maar per partij. Dat scheelt een hoop arbeidskosten. Wel moeten de bomen tot op de boom traceerbaar en herleidbaar zijn.' Van den Berk werkt met een systeem waarbij je alleen digitaal ziet welke bomen wel of niet onder Select Plant vallen. 'Als je tussen de bomen loopt, zie je dat niet, tot het moment van aflevering. Via het voorraadbeheersysteem Win-Tree kunnen we namelijk precies zien welke boom of partij onder Select Plant valt.' Bij aflevering staat op de afleverbon of een boom of partij onder het kwaliteit-plus-systeem valt. Verder is dit bij Van den Berk af te lezen op een labelingsstrook die bij aflevering aan de boom of partij zit. De kosten van deelname aan Select Plant vallen volgens Kohlmann erg mee. 'In het begin heb je iets meer administratieve werkzaamheden. Verder moeten wij Select Plant-waardig inkopen. Onze leveranciers moeten zorgen dat het materiaal bij hen intern Select Plant-geborgd is.' Wat betreft de toekomst van Select Plant vindt Kohlmann dat op termijn zo veel mogelijk soorten onder het nieuwe kwaliteit-plus-systeem moeten vallen. 'Het zou goed zijn als we als boomkwekerijsector op zoek gaan naar goede moederplanten, om zo de uitzonderingslijst zo klein mogelijk te maken. Je zou soorten zoals de *Aesculus carnea* 'Briotti' (rode kastanje) toch vrij snel van goede herkomstbronnen moeten kunnen krijgen.' Wat betreft de extra aanloopkosten voor spilenkwekers, vindt het hoofd logistiek dat deze kosten wel doorberekend zouden kunnen worden als er in de institutionele markt iets meer gevraagd kan worden voor Select Plant-bomen. 'Dit nieuwe kwaliteitssysteem wordt alleen een succes als je je ermee kunt onderscheiden in de markt.'

Betere marketing

M. van den Oever Boomkwekerijen uit Haaren neemt sinds 12 juni ook deel aan het kwaliteit-plus-systeem Select Plant Laan- & Sierbomen. 'Ik ben zelf een keer of vier naar de werkgroep-bijeenkomsten geweest van de pilot van Select Plant', vertelt Joost van den Oever, medewerker van M. van den Oever Boomkwekerijen. 'Op zich heel nuttig. Ik denk echter wel dat we nog meer moeten samenwerken met andere organisaties om vooral de marketing op poten te zetten.

Bijvoorbeeld een goede samenwerking met de vakgroep Bomen en Vaste planten van LTO, Anthos en in een later stadium met belangenorganisaties van afnemers.' Volgens Van den Oever zien sommige keurmeesters duidelijk dat sinds de afschaffing van de verplichting om uitgangsmateriaal van Vermeerderingstuinen Nederland te betrekken, er steeds meer vermenging is ontstaan. 'Dit was voor 1992 minder het geval, omdat je het uitgangsmateriaal toen verplicht van deze tuinen moest betrekken. Daardoor kon uitgegaan worden van rasechtheid', aldus Van den Oever. Doordat de verplichte certificering is weggefallen, zie je dat er een ongewenste vermenging is ontstaan van allerlei cultivars die eigenlijk niet bij elkaar passen. 'Zo was er in Duitsland een afnemer die de cultivar *Fraxinus excelsior* 'Westhof's Glorie' bestelde, maar een andere cultivar ontving. Dat bleek na een externe controle door Naktuinbouw. Daar krijg je als Nederlandse boomkwekerijsector klachten over en toenemende problemen mee.'

Alle cultivars onder Select Plant

Van den Oever is ook lid van de Cultuurgroep Laan- en Parkbomen van LTO Nederland. 'In deze groep met boomkwekers is gediscussieerd over de vraag of we niet helemaal terug moeten naar de situatie van voor 1992. Met als uitzondering daarop dat we niet alleen van Vermeerderingstuinen Nederland kunnen betrekken, maar ook van geselecteerde opstanden. Om het niet al te duur te maken en om te zorgen dat er altijd materiaal beschikbaar is.' Een andere ontwikkeling waar Van den Oever op wijst, is de conceptcriteria die Agentschap-NL heeft opgesteld voor duurzaam inkopen van groenvoorzieningen voor overheden. Hierbij gaat men ervan uit dat minimaal 25 procent van het plantmateriaal voor landschappelijke beplanting een herkomst/cultivar moet zijn die vermeld is in de 8e rassenlijst van bomen die onlangs verschenen is. Van den Oever: 'Ik heb dit punt ook genoemd tijdens mijn lezing op één van de pilot-bijeenkomsten. Je ziet niet alleen bij de laanbomen de vraag naar een betere traceerbaarheid en soortechtheid toenemen, maar ook in het bos- en haagplantsoensegment wordt steeds meer die eis/vraag gesteld. Als voorbeeld noem ik Beieren in Duitsland, dat als streek steeds meer eist dat er 'gebiedseigen' ingekocht wordt.' Ook in de Brabantse streek het Groene Woud, waar Van den Oever gevestigd is, wordt steeds meer gevraagd naar inheemse en autochtone beplantingen die van nature in het gebied thuishoren.

'Hierbij kun je bijvoorbeeld ook denken aan cultuurhistorische beplantingen zoals het populierenlandschap rondom Sint-Oedenrode.' Op dit moment is de laan- en parkbomensector volgens Van den Oever meer een prijsgestuurde dan een kwaliteitgestuurde markt. Dit zal volgens hem ook wel zo blijven. Hij verwacht echter dat kwaliteit, met name soortechtheid en het virusvrij zijn, de komende jaren steeds belangrijker zal worden. Afnemers zullen steeds meer vragen naar duurzaam geproduceerde producten waarvan de traceerbaarheid helder is. 'Als de Nederlandse boomteelt een sterke positie wil behouden in Europa, dan moeten we als sector niet meer blijven knippen van allerlei opstanden waarvan de afkomst niet bekend is.' Van den Oever vindt het daarom ook jammer dat men bij het huidige kwaliteit-plus-systeem Select Plant alleen van een bepaalde groep cultivars materiaal kan krijgen uit Vermeerderingstuinen Nederland of geselecteerde opstanden. 'Het was mooi geweest als we alle soorten cultivars onder Select Plant hadden kunnen brengen.'

Wellicht spilen iets duurder

Of het extra geld gaat kosten voor Van den Oever weet hij niet precies. 'Wellicht dat we iets meer kosten maken door deel te nemen aan Select Plant. Dat maakt ons echter niet veel uit, aange-

zien de herkomst van de onderstammen en enten steeds belangrijker wordt. De verplichte basiskeuring en de fytosanitaire keuring worden toch al uitgevoerd, dus veel extra zal het niet zijn.' Aangezien de Haarensse boomkweker de een- of tweejarige spullen als uitgangsmateriaal inkoop via spullenkwekers, verwacht hij dat de beperkte meerkosten in dit geval bij de spullenkweker terecht zullen komen. Voordeel van de laan- en sierbomen die onder Select Plant vallen, is dat een boomkweker zelf de certificeringskeuring van de cultivars die onder Select Plant vallen kan laten uitvoeren door een gekwalificeerd personeelslid. Van den Oever: 'De keurmeester hoeft dan alleen nog maar te controleren op quarantaineziekten en jaarlijks een controle uit te voeren op de werkzaamheden van het betreffende personeelslid. In dat opzicht worden de keuringen voor iedere boomkweker goedkoper.' Welke cultivars bij de boomkweker precies onder Select Plant gaan vallen, weet hij nog niet. 'In ons geval zal dat toch mede vraaggestuurd zijn, denk ik. Het hangt ervan af wat onze afnemers willen. Verder is het voor ons nog de vraag in hoeverre het een succes wordt. We zullen er denk ik nog harder aan moeten trekken, vooral qua marketing.' Het kwekerijboek waarin plaatsbepaling, soort, aantal, maat, groep, opplantdatum, onderstam en leverancier staan vermeld, is in ieder geval bijna klaar. 'Veel

boomkwekers gebruiken een Excel-bestand of Win-Tree voor het kwekerijboek. Het bijhouden van het voorraadbeheer deden we al nauwkeurig. We moeten dus alleen nog met de keurmeester om de tafel om te kijken welke soorten bij ons onder Select Plant mee kunnen lopen.'

Spullenkwekers op scherp

Volgens Mart van den Oever, de vader van Joost, zijn de huidige problemen met vermenging ook ontstaan door steeds meer gebrek aan kennis bij kwekers en zeker ook bij afnemers. 'Ze moeten zelf ook beter opletten wat ze doen en gekwalificeerd personeel aannemen dat echt kennis heeft van het geselecteerde hout.' Mart van den Oever zegt dat er door het gebrek aan kennis bij afnemers onvoldoende naar kwaliteitsaspecten wordt gekeken. Als er bewust andere cultivars worden geleverd dan wat er besteld is, is er ook bij veel afnemers te weinig kennis om dit te herkennen. Zoon Joost ziet dat de spullenkwekers door Select Plant meer op scherp staan. 'Ze letten beter op. Ze zoeken naar betrouwbare leveranciers. Ik denk dan ook zeker dat dit kwaliteit-plus-systeem op termijn een heel sterk marketingargument kan zijn.' Tijdens de pilot is gebleken dat de meeste kwekers de waarmerklabellen niet meer nodig vinden als alles gedigitaliseerd is in het voorraadbeheersysteem. Het systeem wordt jaarlijks tijdens

een overleg met de deelnemers en medewerkers van Naktuinbouw geëvalueerd.

Afnemers

Overigens blijkt bij een kort en niet representatief onderzoek van dit vakblad dat het nieuwe certificeringsschema Select Plant geen enkele bekendheid heeft bij de afnemer. Zowel de Nak als de betrokken kwekers hebben klaarblijkelijk relatief weinig inspanningen getroost om het nieuwe programma bekend te maken. Toen Peter Siegersma van de gemeente Haarlemmermeer navraag deed waarom geen waarmerkstroken meer werden bijgeleverd om de herkomst van een bepaalde partij te waarborgen, kwam de betreffende kweker niet verder als de opmerking: 'Die levert NAKT niet meer'. Zowel de betreffende kwekers als de Nak leggen de schuld voor dit gebrek aan bekendheid overigens bij elkaar neer. De woordvoerder van de Nak zegt dat Nak alleen het raamwerk hoeft te leveren en dat kwekers dit ook wat betreft communicatie en promotie zelf in moeten vullen. De kwekers zijn van mening dat Nak de promotie moet verzorgen.